

**Ewa Mazur-Wierzbicka\***

## ZMIANY DEMOGRAFICZNE W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU – POLSKA NA TLE KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ. ANALIZA KOMPARATYWNA

### WPROWADZENIE

Współcześnie jednym z zasadniczych wyzwań stojących przed ekonomią i zarządzaniem jest zjawisko starzenia się społeczeństw. Jest ono bardzo widoczne szczególnie mocno w krajach europejskich. Ze starzeniem się społeczeństw związana jest konieczność przeprowadzenia wielu, głębokich zmian, np. w systemach emerytalnych, zdrowotnych. Zjawisko to ma szczególne konsekwencje także dla rynku pracy. W czasach, kiedy to idea zrównoważonego rozwoju stała się podstawą nowego paradygmatu rozwojowego (także Unii Europejskiej (UE)), polegającego na stworzeniu modelu społeczno-gospodarczego opartego na postępie zapewniającym lepszą jakość życia, przy jednocześniej dbałości o stan środowiska naturalnego, istotne wydaje się poddanie rozważaniom problematyki zachodzących zmian demograficznych w kontekście zrównoważonego rozwoju.

W opracowaniu skupiono się szczególnie na wymiarze społecznym zrównoważonego rozwoju, zaś przeprowadzane rozważania ukazują zachodzące zmiany demograficzne w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej.

Wobec powyższego zasadniczym celem artykułu jest poddanie rozważaniom problematyki zachodzących zmian demograficznych w kontekście wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju w Polsce, a także w innych krajach Unii Europejskiej.

---

\* Ewa Mazur-Wierzbicka – dr hab., Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, ewa.mazur-wierzbicka@wp.pl

Realizacji celu pracy podporządkowano jej układ, wyodrębniając jednocześnie następujące zadania badawcze:

- 1) umiejscowienie problematyki demograficznej w treściach zrównoważonego rozwoju (jako strategii UE),
- 2) analiza i ocena kształtowania się wybranych wskaźników wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju UE opisujących zjawiska demograficzne.

Przyjęty horyzont czasowy prowadzonych analiz wyznaczają lata 2004–2014. Ponieważ Polska przystąpiła do Unii Europejskiej w 2004 r., rok ten przyjęto za początek analizowanego okresu. Z uwagi na niekompletność niektórych analizowanych danych, część analiz rozpoczyna się w 2005 r., bądź kończy w 2013 r. Przeprowadzone w pracy analizy realizowane były w przekroju (zakres przestrzenny badań): UE-25 – ogółu krajów członkowskich Unii Europejskiej; UE-10 – krajów, które wraz z Polską od 1 maja 2004 r. stały się członkami Unii Europejskiej; UE-15 – krajów „starej Unii”. Tak przyjęty zakres przestrzenny uwarunkowany był również dostępnością kompletnych danych.

Część teoretyczną artykułu oparto na literaturze przedmiotu, dokumentach z zakresu analizowanej problematyki. W części kwantyfikacyjnej opracowania wykorzystano wskaźniki zrównoważonego rozwoju, w największym stopniu odnoszące się do problematyki starzenia się społeczeństwa w wymiarze społecznym zrównoważonego rozwoju.

Analizom poddano opisowe charakterystyki rozkładów, z wykorzystaniem następujących miar: mediana, maksimum, minimum, rozstęp, pozycyjny współczynnik zmienności. Dla określenia kierunku, tempa i intensywności zmian poziomu badanego zjawiska dla poszczególnych krajów, jak i w grupach krajów, w pracy przeprowadzono także analizę dynamiki wykorzystując procentowy przyrost względny jednopodstawowy.

## 1. ZMIANY DEMOGRAFICZNE W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU – ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Koncepcja zrównoważonego rozwoju od połowy XX w. odgrywa znaczącą rolę w polityce społeczno-gospodarczej. Pomimo wielu opracowań jej poświęconych (teoretycznych, jak i empirycznych) brak jest jednej, przyjętej definicji pojęcia „zrównoważony rozwój”<sup>1</sup>. W pracy za zrównoważony rozwój uważa się: rozwój społeczno-gospodarczy zrównoważony ze środowiskiem natural-

<sup>1</sup> Szerzej: E. Mazur-Wierzbicka, *Ochrona środowiska a integracja europejska*, Difin, Warszawa 2012.

nym oraz realizujący społeczne oczekiwania i aspiracje w zakresie perspektyw zaspokojenia potrzeb i samorealizacji. Jego istotą jest zatem zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń<sup>2</sup>. Rozważając kwestie zrównoważonego rozwoju, należy zaznaczyć jego ukierunkowanie się na równoważenie płaszczyzn: ekonomicznej, społecznej, środowiskowej, jak również wzajemne ich na oddziaływanie, powiązania pomiędzy nimi zachodzące.

Na szczeblu Unii Europejskiej koncepcja zrównoważonego rozwoju jest propagowana i monitorowana przede wszystkim w kontekście prowadzonej przez nią polityki w poszczególnych dziedzinach. Przyjęta w Göteborgu w 2001 r. przez Komisję Europejską Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej charakteryzowała się kompleksowym podejściem i akcentowała równoważenie w długim okresie rozwoju gospodarczego, spójności społecznej i ochrony środowiska. Stworzono ją jako uzupełnienie o filar „środowiskowy” strategii lisbońskiej. W 2006 r. zdecydowano się na jej zweryfikowanie. Konsekwencją tego było powstanie Odnowionej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej (OSZR UE)<sup>3</sup>, tworzącej „całościowe ramy” dla strategii lisbońskiej, co oznaczało, że stała się ona strategią nadrzędną, o charakterze długookresowym (jak zaznaczono w dokumencie) – o horyzoncie rzędu 50 lat<sup>4</sup>. Obecnie zrównoważony rozwój stanowi również jeden z trzech filarów strategii Europa 2020<sup>5</sup>.

Odnowiona w 2006 r. Strategia Zrównoważonego Rozwoju koncentruje swoje działania wokół czterech fundamentalnych celów. Wśród których, obok tych dotyczących ochrony środowiska oraz realizacji zobowiązań UE, na arenie międzynarodowej znajdują się także te, obejmujące zjawiska demograficzne (starzenia się społeczeństwa) i problemów społeczno-gospodarczych z tym związanych. Są to mianowicie<sup>6</sup>:

- Sprawiedliwość i spójność społeczna, czyli propagowanie demokratycznego, spójnego, zdrowego, bezpiecznego, sprawiedliwego społeczeństwa,

<sup>2</sup> D. Kielczewski, *Związki idei społecznej odpowiedzialności biznesu z ideą zrównoważonego rozwoju*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2011, nr 6 (54), s. 22.

<sup>3</sup> Polskie tłumaczenie nazwy dokumentu to „Odnowiona Strategia Trwałego Rozwoju Unii Europejskiej”, jednakże ze względu na przyjętą przez autorkę terminologię w pracy używany będzie termin zrównoważony rozwój, nie zaś trwały rozwój.

<sup>4</sup> *Odnowiona Strategia Unii Europejskiej dotycząca Trwałego Rozwoju*. Załącznik 10117/06, Bruksela 9 czerwca 2006 rok, pkt 3.

<sup>5</sup> *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komunikat Komisji, COM (2005) 2020, 3.03.2010, Bruksela.

<sup>6</sup> *Odnowiona Strategia...*, *op. cit.*, s. 3–4.

które realizuje ideę integracji społecznej oraz szanuje podstawowe prawa i różnorodność kulturową, jak również tworzy równe szanse i zwalcza wszelkie formy dyskryminacji.

- Dobrobyt gospodarczy, czyli propagowanie innowacyjnej, konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy, gospodarki racjonalnie korzystającej z zasobów środowiska naturalnego, jak również zapewniającej wysoki standard życia oraz pełne zatrudnienie obywateli i stabilność pracy.

W dokumencie przyjęto siedem kluczowych wyzwań w obszarze polityki gospodarczej, społecznej i środowiskowej, spośród których najbardziej do problematyki starzenia się społeczeństwa w kontekście wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju nawiązują: zdrowie publiczne (cel: promować zdrowie publiczne na równych warunkach oraz poprawiać ochronę przed zagrożeniami dla zdrowia), integracja społeczna, demografia i migracja (cel: stworzyć zintegrowane społeczeństwo dzięki uwzględnieniu solidarności wewnątrz- i międzypokoleniowej oraz zapewnić obywatelom stabilną jakość życia, gdyż jest to koniecznym warunkiem trwałego, indywidualnego komfortu)<sup>7</sup>.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest znaczącym wyzwaniem, wpływającym na wiele obszarów życia społeczno-gospodarczego, m.in. dotyczących: uwarunkowań rozwiązań medyczo-opiekuńczych dla osób starszych, aktywności zawodowej, edukacyjnej, społecznej i kulturalnej osób starszych, relacji międzypokoleniowych.

Nie tylko ważne jest stwierdzenie faktu, że mamy do czynienia ze starzejącym się społeczeństwem, ale także bieżące prowadzenie monitoringu tego zjawiska i aspektów życia społeczno-gospodarczego bezpośrednio z nim powiązanych.

Umożliwią to wskaźniki stanowiące również podstawowe narzędzie monitoringu zrównoważonego rozwoju. W literaturze przedmiotu nie wypracowano jednego, powszechnie obowiązującego systemu wskaźników zrównoważonego rozwoju<sup>8</sup>. Z uwagi na charakter opracowania przyjęto obowiązujący obecnie zestaw wskaźników zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej nawiązujący bezpośrednio do OSZR UE. Wskaźniki są pogrupowane w 10 obszarów tematycznych (dziedzin), będących odzwierciedleniem 7 kluczowych wyzwań OSZR UE<sup>9</sup>. Są to:

<sup>7</sup> *Ibidem*, s. 7–20.

<sup>8</sup> Por.: S. Bell, S. Morse, *Sustainability Indicators. Measuring the Immeasurable*, Earthscan, London 1987.

<sup>9</sup> Zestaw wskaźników zrównoważonego rozwoju UE prezentuje się w postaci trójpoziomowej piramidy. Poziom 1 zawiera tzw. wskaźniki główne obrazujące fundamentalne cele związane z siedmioma kluczowymi wyzwaniami ujętymi w Strategii Rozwoju

- rozwój społeczno-ekonomiczny,
- zrównoważona produkcja i konsumpcja,
- włączenie społeczne,
- zmiany demograficzne,
- zdrowie publiczne,
- zmiany klimatu oraz energia,
- zrównoważony transport,
- zasoby naturalne,
- globalne partnerstwo,
- dobre rządzenie.

Zdarzają się sytuacje, kiedy jednemu wyzwaniu OSZR UE przyporządkowanych jest więcej obszarów tematycznych. Dotyczy to np. wyzwania „integracja społeczna, demografia i migracja”, któremu odpowiadają dwie dziedziny, w ramach których pogrupowane zostały wskaźniki. Są to „włączenie społeczne” i „zmiany demograficzne”. W ten sam sposób autorka podeszła do zjawiska starzenia się społeczeństwa w kontekście wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju, uznając, że najbardziej adekwatne będzie wykorzystanie wskaźników przyporządkowanych do 2 obszarów tematycznych, tj. oprócz obszaru „zmiany demograficzne” uwzględniono także obszar „zdrowie publiczne”.

## 2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU – ANALIZA KOMPARATYWNA POLSKI NA TLE KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Poddając analizie zjawisko starzenia się społeczeństwa, należy przede wszystkim odnieść się do ogólnych trendów przemian demograficznych będących główną jego przyczyną.

Wśród wskaźników zrównoważonego rozwoju UE można w tym celu posłużyć się następującymi wskaźnikami: współczynnikiem dzietności<sup>10</sup>,

---

Zrównoważonego. Są to na ogół powszechnie stosowane wskaźniki o wysokiej wartości komunikacyjnej i edukacyjnej. Poziom 2 składa się w większości ze wskaźników powiązanych z celami operacyjnymi Strategii. Poziom 3 to wskaźniki związane z działaniami opisanymi w Strategii lub z innymi zagadnieniami, które są przydatne do analizy postępów realizacji przyjętych w Strategii celów. Dodatkowo w ramach niektórych dziedzin występują tzw. wskaźniki kontekstowe.

<sup>10</sup> Mierzy liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rodniczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodzi-

wskaźnikiem średniej długości życia kobiet, wskaźnikiem średniej długości życia mężczyzn<sup>11</sup>, wskaźnikiem oczekiwanej długości życia kobiet w zdrowiu, wskaźnikiem oczekiwanej długości życia mężczyzn w zdrowiu<sup>12</sup> oraz dodatkowo wskaźnikiem stopy przyrostu/ubytku ludności<sup>13</sup>.

Współczynnik dzietności przynależy do drugiego poziomu obszaru „zmiany demograficzne”. Z analizy danych zawartych w tabeli 1 wynika, że w analizowanym okresie współczynnik ten kształtował się na wyższym poziomie w krajach UE-15, aniżeli w krajach UE-10, pomimo że wartość mediany w 2013 r. w stosunku do 2004 r. dla UE-15 zmniejszyła się o 2,9%.

Polska zarówno w 2004 r. (wraz z Czechami), jak też w 2013 r. była krajem o najniższym współczynniku dzietności w grupie krajów UE-10 (a w 2004 r. także w UE-25). Wśród krajów UE-10 najwyższy współczynnik dzietności w 2004 r. odnotowano dla Cypru (1,52). W grupie krajów UE-15 w 2004 r. najniższy współczynnik dzietności zarejestrowano dla Grecji i Hiszpanii (1,3), najwyższy dla Francji (1,92) i Irlandii (1,93). W 2013 r. odpowiednio: najniższy – Portugalia (1,21), najwyższe: Francja (1,99) i Irlandia (1,96). Generalnie obserwowany był spadek współczynnika dzietności w UE-15 w krajach z południa Europy: Portugalia, Grecja, Hiszpania, Włochy, co miało wpływ na ujemną dynamikę mediany współczynnika dzietności dla grupy krajów UE-15 w badanym okresie. Analiza danych wskazuje na znaczny rozstęp wartości współczynnika dzietności pomiędzy krajami U-15 (od 0,62 do 0,78 – ostatni rok analizy). Rozstęp wartości współczynnika pomiędzy krajami z grupy UE-10 był średnio na poziomie 0,3.

---

łaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie. *Rocznik Demograficzny*, GUS, Warszawa 2015.

<sup>11</sup> Wskaźniki te mierzą liczbę lat, którą oczekuje się, że osoba w wieku  $x$  przeżyje, przy założeniu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia. Tablice takie mogą mieć charakter przekrojowy lub kohortowy. Przykład dla Polski (zob. szerzej B. Więckowska, *Tablice trwania życia w Polsce – ujęcie dynamiczne*, [w:] K. Żukowska (red.), *Nauki ekonomiczno-społeczne i rozwój*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2008).

<sup>12</sup> Wskaźniki te pozwalają na określenie średniej liczby lat życia do przeżycia w pełnym zdrowiu (bez niepełnosprawności) dla osób o danej płci w wieku 65 lat. Są złożonymi miernikami w obszarze zdrowia publicznego, które pozwalają na określenie stanu zdrowia populacji w danym wieku, przyjmując za punkt odniesienia wolne od dysfunkcji dobre jakościowo życie. *Rocznik Demograficzny*, *op. cit.*

<sup>13</sup> Stosunek zmiany liczby ludności w ciągu roku do średniej liczby ludności w danym roku. Wartość ta jest wyrażana w przeliczeniu na 1000 osób.

Tabela 1

Współczynnik dzietności dla Polski oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	$d_1$ (2004–2013)
Polska	1,23	1,24	1,27	1,31	1,39	1,41	1,41	1,33	1,33	1,29	4,9
<b>Mediana</b>											
UE-10	1,27	1,30	1,34	1,37	1,47	1,47	1,44	1,44	1,44	1,42	11,8
UE-15	1,72	1,71	1,72	1,72	1,77	1,79	1,79	1,75	1,72	1,67	-2,9
UE-25	1,40	1,41	1,41	1,44	1,51	1,50	1,50	1,45	1,45	1,52	8,6
<b>Maksimum</b>											
UE-10	1,52	1,52	1,58	1,69	1,72	1,70	1,72	1,61	1,60	1,59	
UE-15	1,93	1,94	2,00	2,01	2,06	2,06	2,05	2,03	2,01	1,99	
<b>Minimum</b>											
UE-10	1,23	1,24	1,25	1,27	1,34	1,32	1,25	1,23	1,33	1,29	
UE-15	1,30	1,32	1,33	1,35	1,38	1,34	1,37	1,34	1,28	1,21	

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W latach 2004–2013 Polska odnotowała wzrost współczynnika dzietności o 4,9% (wzrost mediany dla UE-10 (11,8%)). W analizowanym okresie, dla większości krajów UE z obu analizowanych grup, wartości współczynnika dzietności były niższe od średniej<sup>14</sup>.

Powyższa analiza skłania do poszerzenia problematyki dzietności dla Polski. Niepokojącym zjawiskiem jest to, że według prognozy demograficznej w 2050 r. w stosunku do 2013 r. o 37,8% zmniejszy się liczba kobiet będących w wieku rozrodczym (tabela 2). Zakładając dodatkowo, że model rodziny najczęściej obserwowany dzisiaj w Polsce, tj. 2+1 lub 2+2, nie ulegnie zmianie w kierunku posiadania większej liczby potomstwa, perspektywa, iż Polska będzie krajem mocno starzejącym się może stać się faktem.

<sup>14</sup> Pozycyjny współczynnik zmienności przez cały badany okres był dodatni, występował więc rozkład asymetryczny o asymetrii prawostronnej.

Tabela 2

Kobiety w wieku rozrodczym 15–49 lat w Polsce w latach 2013–2050 (w tys.)

Rok	2013	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	9 317,0	9 252,1	9 191,8	8 855,8	8 477,3	7 838,7	7 086,2	6 501,0	6 059,5	5 792,6

Źródło: Prognoza ludności na lata 2014–2050, GUS, Warszawa 2014.

Tabela 3

Średni wiek matek rodzących w krajach Unii Europejskiej dla lat 2000, 2013 (w latach)

Kraje	Średni wiek matek rodzących dzieci	
	2000	2013
<b>UE-10*</b>		
Czechy	27,2	29,9
Estonia	26,9	29,5
Litwa	26,6	29,2
Łotwa	26,7	29,0
Polska	26,1	29,2
Słowacja	26,6	28,8
Słowenia	28,2	30,1
Węgry	27,3	29,5
<b>UE-15</b>		
Austria	28,2	30,3
Belgia	28,8	30,2
Dania	29,7	30,8
Finlandia	29,6	30,5
Francja	29,3	30,2
Grecja	29,5	30,9
Hiszpania	30,7	31,7
Holandia	30,3	31,0
Irlandia	30,4	31,6
Niemcy	28,8	30,8
Portugalia	28,6	30,4
Szwecja	29,9	30,9
Wielka Brytania	28,5	30,0
Włochy	30,4	31,5

\* brak danych dla Cypru i Malty.

Źródło: Rocznik Demograficzny, op. cit.



Dodatkowo należy zwrócić uwagę na wydłużanie się wieku matek rodzących. Jest to tendencja charakterystyczna dla krajów Unii Europejskiej. Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że w latach 2000–2013 największą dynamikę wzrostu średniego wieku matek rodzących w analizowanych krajach UE odnotowano dla Polski (wzrost o 11,9%). W krajach UE obserwuje się ogólną tendencję podejmowania w późniejszym wieku decyzji o macierzyństwie. Przesuwa się także wiek kobiet rodzących pierwsze dziecko (w Polsce średni wiek kobiety rodzącej pierwsze dziecko w 1990 r. to 22,7 lat; w 2014 r. to 27,5 lat).

Powyższe niekorzystne tendencje mają istotne znaczenie dla zrównoważonego rozwoju. Niski przyrost naturalny, spadek dzietności bezpośrednio powiązany jest z procesem starzenia się społeczeństwa. Aby można było zagwarantować prostą zastępowalność pokoleń konieczne jest, by współczynnik dzietności kształtował się w granicach 2,10–2,15, co oznacza, że na 100 kobiet w wieku 15–49 lat przypada średnio 210–215 urodzonych dzieci. W przyjętym okresie badawczym żaden z analizowanych krajów nie spełniał tego warunku. Oznacza to niekorzystną sytuację demograficzną w Europie. Jest to konsekwencją tego, że młodzi ludzie wśród priorytetów mają najpierw zdobycie wykształcenia, obranie ścieżki kariery, uzyskanie określonej stabilizacji ekonomicznej, a dopiero później założenie rodziny, posiadania potomstwa.

Kolejnymi wskaźnikami zrównoważonego rozwoju pokazującymi zachodzące procesy demograficzne w UE są: średnia długość życia kobiet, średnia długość życia mężczyzn oraz oczekiwana długość życia kobiet w zdrowiu, oczekiwana długość życia mężczyzn w zdrowiu. Są to wskaźniki wiodące – pierwszego poziomu obszaru „zdrowie publiczne”.

Prognoza demograficzna zakłada, że spadkowi liczby urodzeń będzie towarzyszyć systematyczny wzrost średniej i oczekiwanej długości życia.

Analiza danych zaprezentowanych w tabeli 4. wskazuje na wzrost średniej długości życia kobiet w badanym okresie w krajach UE-25. Tendencja taka była charakterystyczna zarówno dla krajów z grupy UE-10, jak i z grupy UE-15. W Polsce w 2004 r. kobiety żyły średnio 79,2 lata (czwarta pozycja w grupie krajów UE-10), natomiast w 2013 r. – 81,2 lat (piąta pozycja wśród krajów z grupy UE-10). Zarówno w 2004 r., jak i w 2013 r. średnio dłużej żyły kobiety z południa Europy (UE-10: Cypr, Malta; UE-15: Włochy, Francja, Hiszpania). Analiza danych wskazuje, że większy rozstęp w wartościach analizowanego wskaźnika występował w grupie krajów UE-10 (4,6 lat–6,1 lat), aniżeli w grupie krajów UE-15 (3,3 lata–4,2 lata).

Tabela 4

Średnia długość życia kobiet w Polsce oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	$d_1$ (2004–2013)
Polska	79,2	79,3	79,7	79,8	80,0	80,1	80,7	81,1	81,1	81,2	2,5
<b>Mediana</b>											
UE-10	78,6	78,65	79,15	79,3	79,75	80,15	80,75	81,1	81,15	81,25	3,4
UE-15	81,9	82,0	82,3	82,6	82,7	82,9	83,1	83,6	83,6	83,8	2,3
UE-25	81,3	81,4	82,0	82,2	82,4	82,7	83,0	83,1	83,2	83,2	2,3
<b>Maksimum</b>											
UE-10	81,9	81,4	82,2	82,2	83,1	83,6	83,9	83,3	83,4	85,0	
UE-15	83,8	83,8	84,5	84,8	84,8	85,0	85,3	85,7	85,5	86,1	
<b>Minimum</b>											
UE-10	76,2	76,5	76,3	76,5	77,6	78,0	78,4	78,7	78,7	78,9	
UE-15	80,2	80,5	80,7	80,6	81,0	81,1	81,4	81,9	82,1	82,4	

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W 2013 r., w stosunku do 2004 r., nastąpił wzrost średniej długości życia kobiet w Polsce o 2,5%. W tym samym czasie wartość mediany tożsamego wskaźnika dla grupy krajów UE-10 wzrosła o 3,4%, a dla grupy krajów UE-15 – o 2,3%.

W analizowanym okresie dla większości krajów UE z obu analizowanych grup wartości wskaźnika średnia długość życia kobiet były niższe od średniej<sup>15</sup>.

Z danych zawartych w tabeli 5 wynika, że w odniesieniu do wskaźnika średnia długość życia mężczyzn sytuacja Polski na tle pozostałych analizowanych krajów UE-25 była bardzo podobna do kształtowania się wskaźnika średnia długość życia kobiet. W analizowanym okresie średni wiek życia mężczyzn w Polsce uległ wydłużeniu (z 70,6 lat do 73 lat).

<sup>15</sup> Pozycyjny współczynnik zmienności przez cały badany okres był dodatni, występował więc rozkład asymetryczny o asymetrii prawostronnej.

Tabela 5

Średnia długość życia mężczyzn w Polsce oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	$d_1$ (2004–2013)
Polska	70,6	70,8	70,9	71,0	71,3	71,5	72,2	72,5	72,6	73,0	3,4
<b>Mediana</b>											
UE-10	70,5	70,5	70,7	70,8	71,1	71,5	72,0	72,4	72,5	72,9	3,4
UE-15	76,5	76,7	77,2	77,4	77,8	77,8	78,0	78,5	78,7	79,0	3,3
UE-25	76,0	76,6	76,8	77,1	77,1	77,4	77,8	78,0	78,1	78,6	3,4
<b>Maksimum</b>											
UE-10	77,4	77,2	78,4	77,9	78,5	78,6	79,3	79,3	78,9	80,1	
UE-15	78,4	78,5	78,8	79,0	79,2	79,4	79,6	79,9	79,9	80,3	
<b>Minimum</b>											
UE-10	65,9	65,3	65,3	64,8	66,3	67,5	67,6	68,1	68,4	68,5	
UE-15	75,0	74,9	75,5	75,9	76,2	76,5	76,8	77,3	77,3	77,6	

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W 2013 r. w stosunku do 2004 r. we wszystkich krajach UE-25 średnia długość życia mężczyzn wydłużyła się. Pomimo tego pozycja naszego kraju w ogólnym rankingu analizowanych krajów, jak również w rankingu krajów grupy UE-10, nie uległa zmianie. Polska plasowała się na 20 miejscu w klasyfikacji wszystkich badanych krajów oraz na piątym miejscu w grupie krajów UE-10.

Średnio najkrócej w analizowanym okresie w grupie krajów UE-10 żyli mężczyźni byłych Republiki Radzieckich (Litwa, Estonia, Łotwa), najdłużej zaś (tak, jak w wypadku średniej długości życia kobiet) – mężczyźni z południa Europy (Malta, Cypr). W przypadku krajów z grupy UE-15 nie można wskazać wyraźnych prawidłowości. Analiza danych wskazuje na znaczące różnice występujące pomiędzy wartościami analizowanego wskaźnika w badanym okresie w grupie krajów UE-10. Wielkość rozstępu wahała się tam od 10,5 lat do 13,1 lat, podczas gdy w grupie krajów UE-15 od 2,6 lat do 3,6 lat.

W analizowanym okresie średnia długość życia mężczyzn w Polsce była nieznacznie większa od wartości median dla grupy krajów UE-15, mniejsza natomiast od wartości median dla grupy krajów UE-10.

W przyjętym okresie badawczym dla większości krajów UE z obu analizowanych grup, wartości wskaźnika średnia długość życia mężczyzn były niższe od średniej<sup>16</sup>.

Wskaźnikami uzupełniającymi do powyższych są oczekiwane trwanie życia osób w wieku 65 lat w zdrowiu, z podziałem na kobiety i mężczyzn.

Dane zebrane w tabeli 6 pokazują bardzo niekorzystną tendencję kształtowania się wskaźnika oczekiwane trwanie życia kobiet w wieku 65 lat w zdrowiu dla Polski. Pomimo że w ostatnim roku analizy wartość wskaźnika dla Polski była wyższa od wartości mediany dla UE-10, to jednak bardzo niepokojąca jest zarysowująca się tendencja kształtowania się tego wskaźnika na przestrzeni lat.

Tabela 6

Wartość wskaźnika oczekiwane trwanie życia kobiet w wieku 65 lat w zdrowiu oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	$d_1$ (2004–2013)
Polska	:	10,2	8,2	7,1	7,7	7,7	7,5	8,3	7,8	7,8	-23,5*
<b>Mediana</b>											
UE-10	:	5,45	6,35	6,5	7,1	7,25	6,95	6,35	6,65	6,95	27,5*
UE-15	:	9,5	9,7	9,6	10,0	9,7	9,5	9,9	9,8	9,95	4,7
UE-25	:	9,2	8,8	8,9	8,4	8,5	8,45	8,3	8,95	8,85	-3,8*
<b>Maksimum</b>											
UE-10	:	11,1	9,9	11,5	11,6	11,7	11,7	11,0	12,3	12,7	
UE-15	:	13,5	14,0	14,2	14,3	14,7	13,7	13,2	12,9	13,8	
<b>Minimum</b>											
UE-10	:	3,6	3,8	4,2	2,7	2,9	2,8	2,9	3,1	3,7	
UE-15	:	3,8	5,2	6,0	5,4	5,6	5,5	5,8	6,3	6,8	

\*  $d_1$  za lata 2005–2013.

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

<sup>16</sup> Pozycyjny współczynnik zmienności przez cały badany okres był dodatni, występował więc rozkład asymetryczny o asymetrii prawostronnej.

Porównując kształtowanie się wartości median dla UE-10 oraz UE-15 w przyjętym okresie badawczym, widzimy, że w krajach UE-15 oczekiwane trwanie życia kobiet w wieku 65 lat w zdrowiu było dłuższe średnio o 4 lata. W 2005 r. w grupie krajów UE-10 najniższą wartość wskaźnika odnotowano dla Estonii, zaś w grupie krajów UE-15 dla Portugalii, najwyższą zaś odpowiednio dla Malty (11,2); Danii (14). Polska pod względem oczekiwanego trwania życia kobiet w wieku 65 lat w zdrowiu zajmowała w grupie krajów UE-25 – 7 pozycję, zaś wśród krajów UE-10 – 2, po Malcie. W 2013 r. wśród wszystkich krajów poddanych analizie Polska uplasowała się na 15 pozycji, zaś w grupie krajów UE-10 na 4. Najniższe wartości wskaźnika w grupie krajów UE-10 odnotowano dla Słowacji, zaś najwyższe dla Malty, w grupie krajów UE-15 odpowiednio: dla Grecji i Szwecji. W całym okresie badawczym średnio najwyższe wartości analizowanego wskaźnika odnotowano dla: Szwecji, Danii, Wielkiej Brytanii. Analiza danych wskazuje, że wielkość rozstępu wartości analizowanego wskaźnika pomiędzy grupą krajów UE-10 i UE-15 była na bardzo zbliżonym poziomie: UE-10 (6,1 lat–9,2 lata), UE-15 (6 lat–9,2 lata).

W przyjętym okresie badawczym dla większości krajów UE z obu analizowanych grup, wartości analizowanego wskaźnika były niższe od średniej<sup>17</sup>.

W latach 2005–2013 oczekiwane trwanie życia mężczyzn w wieku 65 lat w zdrowiu dla Polski wykazywało (jak w przydatku wskaźnika dla kobiet) tendencję malejącą (spadek o 14,3%) (por. tabela 7).

Wartości median w kolejnych latach przyjętego okresu badawczego dla grupy krajów UE-15 były wyższe od tych dla grupy krajów UE-10. Rozpiętość wartości wskaźnika dla mężczyzn w UE-25 była mniejsza niż dla kobiet. W 2004 r. najniższe wartości wskaźnika odnotowano w grupie krajów UE-10 dla: Estonii, najwyższe dla Malty, analogicznie w grupie krajów UE-15 dla: Finlandii, Szwecji. W ostatnim roku analizy w grupie krajów UE-10 najkrócej dobrym zdrowiem cieszyć się mogli mężczyźni z Litwy, najdłużej z Malty (różnica 8,8 lat), odpowiednio w grupie krajów UE-15: Niemcy i Szwecja (różnica 5,9 lat). Wielkość rozstępu w grupie krajów UE-10 mieściła się w przedziale od 6,1 lat do 9 lat, w grupie krajów UE-15 od 4,9 do 7,1 lat.

W przyjętym okresie badawczym dla większości krajów UE z obu analizowanych grup, wartości analizowanego wskaźnika były niższe od średniej<sup>18</sup>.

<sup>17</sup> Pozycyjny współczynnik zmienności przez cały badany okres był dodatni, występował więc rozkład asymetryczny o asymetrii prawostronnej.

<sup>18</sup> Pozycyjny współczynnik zmienności przez cały badany okres był dodatni, występował więc rozkład asymetryczny o asymetrii prawostronnej.

Tabela 7

Wartość wskaźnika oczekiwane trwanie życia mężczyzn w wieku 65 lat w zdrowiu dla Polski oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2013

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	$d_1$ (2004–2013)
Polska	:	8,4	7,3	6,5	7,0	6,9	6,7	7,6	7,4	7,2	-14,3*
<b>Mediana</b>											
UE-10	:	5,9	6,35	5,95	6,45	6,5	6,5	6,2	6,85	6,7	13,5*
UE-15	8,75	9,4	9,2	9,6	9,3	9,3	9,5	9,8	9,65	9,75	11,4
UE-25	:	8,4	8,7	8,9	8,7	8,3	8,7	8,4	8,7	9,2	9,5*
<b>Maksimum</b>											
UE-10	:	10,5	10,1	10,6	10,5	11,4	12,0	11,8	12,5	12,8	
UE-15	13,3	13,2	13,0	13,1	13,1	13,6	12,3	12,4	11,6	12,9	
<b>Minimum</b>											
UE-10	:	3,4	4,0	3,6	3,0	3,5	3,3	3,5	3,5	4,0	
UE-15	5,1	6,3	6,2	6,9	6,3	6,5	6,9	6,7	6,7	7,0	

\*  $d_1$  za lata 2005–2013.

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wskaźniki wiodące obszaru zdrowie publiczne analizowane w kontekście zachodzących zmian demograficznych mają istotne znaczenie dla zrównoważonego rozwoju. W przypadku średniej długości życia rozpatrywany jest głównie aspekt ilościowy. Wiadomo jednak, że dbałość o stan zdrowia, zdrowy tryb życia mogą mieć znaczący wpływ na wydłużenie średniej życia. Z kolei wskaźniki oczekiwanego trwania życia osób w wieku 65 lat dotyczą zarówno długości życia, jak i jego jakości (w kontekście zdrowia). Pozwalają one ocenić stan zdrowia, sytuację zdrowotną społeczeństwa. Są one niejako odzwierciedleniem jakości życia całej populacji, jakości opieki zdrowotnej, warunków życia społeczności. Można przyjąć, że oczekiwana długość życia w zdrowiu jest miarą stanu pełnej aktywności życiowej. Wskaźniki te pozwalają monitorować proces tzw. zdrowego starzenia się ludności. Jest to szczególnie istotne w kontekście wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju.

Analizę zachodzących zmian demograficznych w poszczególnych krajach UE można poszerzyć o kształtowanie się wskaźnika stopy przyrostu/ubytku ludności.

Tabela 8

Wartość wskaźnika stopy przyrostu/ubytku ludności dla Polski oraz mediany, wielkości maksymalne, minimalne dla krajów UE-25, z uwzględnieniem podziału na grupy krajów UE-10, UE-15 w latach 2004–2014

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	$d_1$ (2004–2014)
Polska	-0,4	-0,4	-0,8	-0,3	0,5	0,8	1,0	0,0	0,0	-1,2	-0,3	25
<b>Mediana</b>												
UE-10	-0,1	-0,2	-0,4	0,1	0,9	1,12	0,7	0,9	0,5	-2,2	-1,1	1000
UE-15	4,7	4	3,6	7,3	6,5	5,3	4,7	3,6	4,0	3,8	4,5	-4,3
UE-25	2,9	3,2	3,0	5,3	5,3	4,2	2,8	2,6	2,4	3,0	2,5	-16
<b>Maksimum</b>												
UE-10	14,0	14,8	18,5	24,0	26,2	27,5	24,8	26,2	9,1	9,5	9,3	
UE-15	20,3	23,2	30,9	26,7	19,9	17,2	19,3	24,7	23,0	23,3	23,9	
<b>Minimum</b>												
UE-10	-12,9	-19,7	-12,2	-11,6	-13,3	-19,8	-28,9	-16,2	-10,6	-11,1	-12,9	
UE-15	-0,4	-0,8	-1,5	-1,2	-2,6	-2,4	-0,6	-3,3	-7,5	-7,0	-10,5	

$d_1$  – przyrost względny jednopodstawowy (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Z danych zawartych w tabeli 8 wynika, że jedynie w latach 2008–2010 wartość wskaźnika stopy przyrostu/ubytku ludności dla Polski była powyżej 0. W przyjętym okresie badawczym widoczna była znacząca różnica pomiędzy kształtowaniem się w kolejnych latach wartości mediany analizowanego wskaźnika dla grupy krajów UE-10 (ujemny w 5 latach), a UE-15 (zawsze dodatni). Wśród krajów UE-15 wskaźnik przyjmował ujemne wartości dla: Niemiec (lata 2004–2010), Portugalii (lata 2010–2014), Grecji (lata 2011–2014) oraz Hiszpanii (lata 2012–2014).

Z kolei w czterech krajach z grupy UE-10 (Estonia, Litwa, Łotwa, Węgry) wskaźnik ten był zawsze ujemny. Przez cały badany okres Słowenia, Słowacja, Malta odnotowywały dodatnią wartość wskaźnika. Analiza danych wskazuje na znaczny rozstęp wartości wskaźnika pomiędzy krajami w analizowanych latach. Dla grupy krajów UE-10 wahał się on w przedziale od 19,7 (2012 r.) do 53,7 (2010 r.), dla grupy krajów UE-15 w przedziale od 19,6 (2009 r.) do 34,4 (2014 r.). Najwyższe wartości wskaźnika w latach 2004–2007 odnotowano w Irlandii, w latach 2008–2011 na Cyprze, a w latach 2012–2014 w Luksemburgu. Najniższe wartości wskaźnika w latach 2004–2006 i 2010–2013 wystąpiły na Litwie, w 2014 r. na Cyprze.

Zaznaczyć należy, że Polska w 2014 r. wśród krajów UE-25, przyjmując za punkt odniesienia liczbę ludności, zajmowała szóstą pozycję, natomiast pod względem stopy przyrostu ludności plasowała się na 17 miejscu.

Wskaźnik stopa przyrostu/ubytku ludności ma duże znaczenie dla problematyki zrównoważonego rozwoju omawianej w kontekście zachodzących zjawisk demograficznych, starzenia się poszczególnych społeczeństw, obrazuje bowiem sytuację społeczną. Uwzględnia m.in. zmiany związane z migracjami, przyrostem naturalnym, co w czasie obserwowanej wzrastającej migracji osób jest szczególnie istotne. Wiadomo jest, że wysoki, długookresowy trend emigracyjny może doprowadzić do wyludniania się kraju (zmniejsza się liczba ludności – szczególnie młodej, będącej w wieku prokreacyjnym, co skutkuje spadkiem wartości wskaźnika zastępowalności).

W Polsce w badanym okresie liczba ludności zmniejszyła się o 304,8 tys. W latach 2004–2005 oraz 2013–2014 było to wynikiem ujemnego salda migracji zagranicznych definitywnych (na pobyt stały) oraz ujemnego przyrostu naturalnego. W 2014 r. obserwowano wzrost emigracji Polaków, głównie (jak i w poprzednich latach) w celach zarobkowych. W Europie przebywało około 2 mln 13 tys. Polaków. Najwięcej w Wielkiej Brytanii 685 tys., w Niemczech – 614 tys., w Irlandii – 113 tys., w Holandii (109 tys.) oraz we Włoszech (96 tys.), najmniej w Finlandii ok. 3 tys. i po ok. 1 tys. na Cyprze i w Portugalii (por. tabela 9).

Według prognoz do 2035 r. migracje zagraniczne przyczynią się do spadku liczby ludności w Polsce. Po tym okresie liczba osób imigrujących do Polski i z niej emigrujących będzie na podobnym poziomie. W perspektywie do 2050 r. liczba ludności w Polsce będzie wynosiła 33 950,6 tys. (mniej o 4528,0 tys. osób niż w 2014 r.) (zob. rys. 1).



Tabela 9

Szacunek emigracji z Polski na pobyt czasowy w latach 2004–2014<sup>a</sup> (liczba osób przebywających za granicą w końcu roku)<sup>a</sup>

Kraj przebywania	Liczba emigrantów (w tys.)											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
<b>Ogółem</b>	1 000	1 450	1 950	2 270	2 210	2 100	2 000	2 060	2 130	2 196	2 320	
<b>Europa</b>	770	1 200	1 610	1 925	1 887	1 765	1 685	1 754	1 816	1 891	2 013	
Unia Europejska (27 krajów) <sup>b</sup>	750	1 170	1 550	1 860	1 820	1 690	1 607	1 670	1 720	1 789	1 901	
w tym:												
Austria	15	25	34	39	40	36	29	25	28	31	34	
Belgia	13	21	28	31	33	34	45	47	48	49	49	
Cypr	–	–	–	4	4	3	3	3	2	1	1	
Dania	–	–	–	17	19	20	19	21	23	25	28	
Finlandia	0,4	0,7	3	4	4	3	3	2	2	3	3	
Francja	30	44	49	55	56	60	60	62	63	63	63	
Grecja	13	17	20	20	20	16	16	15	14	12	9	
Holandia	23	43	55	98	108	98	92	95	97	103	109	
Hiszpania	26	37	44	80	83	84	48	40	37	34	32	
Irlandia	15	76	120	200	180	140	133	120	118	115	113	
Niemcy	385	430	450	490	490	465	440	470	500	560	614	
Portugalia	0,5	0,6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Czechy	–	–	–	8	10	9	7	7	8	8	9	
Szwecja	11	17	25	27	29	31	33	36	38	40	43	
Wielka Brytania	150	340	580	690	650	595	580	625	637	642	685	
Włochy	59	70	85	87	88	88	92	94	97	96	96	
Kraje spoza Unii Europejskiej	20	30	60	65	67	75	78	85	96	102	112	
w tym: Norwegia	–	–	–	36	38	45	50	56	65	71	79	

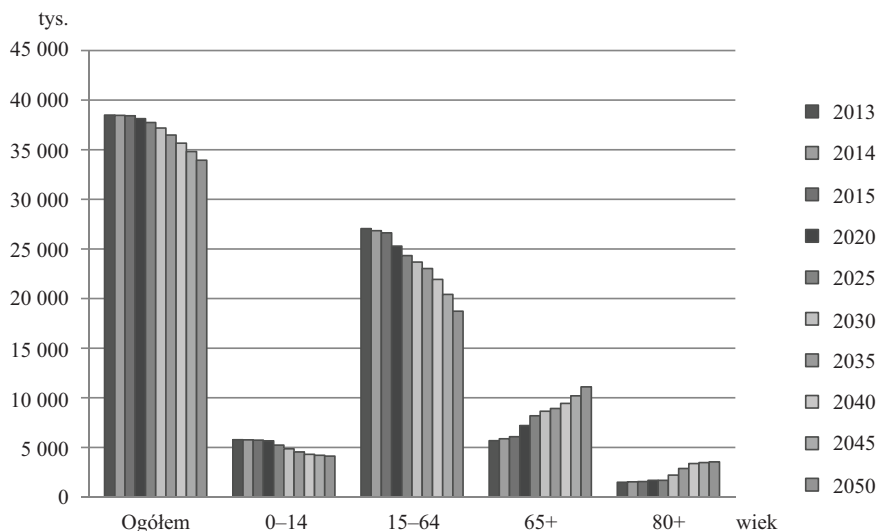
<sup>a</sup> Dane dotyczą liczby osób przebywających za granicą czasowo: dla lat 2002–2006 – powyżej 2 miesięcy, dla lat 2007–2014 – powyżej 3 miesięcy.

<sup>b</sup> Do 2006 r. 25 krajów.

Źródło: Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2014. Notatka informacyjna, GUS, Warszawa 2014.

Rysunek 1

## Liczba ludności w Polsce w latach 2013–2050 w podziale na grupy wiekowe



Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata, op. cit.*

## PODSUMOWANIE

Problematyka demograficzna wpisana jest w koncepcję zrównoważonego rozwoju. Dotyczy ona wymiaru zarówno społecznego, jak i ekonomicznego czy środowiskowego. Z uwagi na ograniczoną objętość tekstu w artykule odniesiono się jedynie do niektórych (zdaniem autorki zasadniczych) aspektów jego wymiaru społecznego, nie przeprowadzając analiz i ocen konsekwencji ekonomicznych, środowiskowych zachodzących współcześnie zjawisk demograficznych.

Przeprowadzona w pracy analiza wybranych aspektów zachodzących procesów demograficznych w kontekście zrównoważonego rozwoju pozwoliła na wyciągnięcie kilku zasadniczych wniosków.

Tendencja starzenia się społeczeństwa charakteryzuje wszystkie analizowane kraje Unii Europejskiej. Zauważalna jest ona mocniej w krajach z grupy UE-10. Najmniejszą tendencję starzenia się społeczeństwa obserwuje się we Francji oraz Irlandii. Wynika to głównie z występowania w tych krajach wysokich wartości (w stosunku do innych analizowanych krajów) współczynnika dzietności. Aby zapobiec dalszemu procesowi starzenia się społeczeństwa

konieczne jest zagwarantowanie prostej zastępowalności pokoleń (wartość współczynnika: 2,10–2,15).

Oprócz zmniejszenia się dzietności, drugim istotnym czynnikiem wpływającym na proces starzenia się społeczeństwa jest wydłużanie się życia mieszkańców krajów unijnych. Średnio w UE-25 najdłużej żyją mieszkańcy południa Europy.

Dodatkowo należy uwzględnić także kwestię migracji. Emigracja ludności wzmacnia zjawisko starzenia się społeczeństwa (emigrują głównie ludzie młodzi – powód praca). Jak pokazały przeprowadzone rozważania zjawisko to jest charakterystyczne dla krajów z grupy UE-10 (szczególnie Litwy).

Przyjmując za punkt odniesienia końcowy okres analiz, można stwierdzić, że w 2013 r. Polska na tle pozostałych, analizowanych państw była krajem względnie „młodym” (mediana wieku 39,1 lat). Widoczne tendencje demograficzne wskazują jednak na to, że w 2050 r. mediana wieku w Polsce wynosić będzie 52,5 roku.

Konkludując, należy wskazać na konieczność podjęcia działań w krajach UE (głównie w krajach UE-10 z dawnego tzw. bloku wschodniego) sprzyjających zwiększeniu przyrostu naturalnemu (polityka prorodzinna), zapewniających odpowiednie zaplecze socjalne, medyczne dla osób – szczególnie w wieku 65+ (których odsetek w ciągu analizowanego okresu będzie wzrastał i taka tendencja utrzyma się w kolejnych latach).

Należy pamiętać, że proces odbudowy demograficznej to proces powolny, wymagający przemyślanych, skoordynowanych, długookresowych działań ujętych w politykach (głównie społecznych) poszczególnych krajów.

## BIBLIOGRAFIA

Bell S., Morse S., *Sustainability Indicators. Measuring the Immeasurable*, Earthscan, London 1987.

*Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komunikat Komisji, COM (2005) 2020, 3.03.2010, Bruksela.

<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (14.05.2016).

*Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2014. Notatka informacyjna*, GUS, Warszawa 2014.

Kiełczewski D., *Związki idei społecznej odpowiedzialności biznesu z ideą zrównoważonego rozwoju*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2011, nr 6 (54).

Mazur-Wierzbicka E., *Ochrona środowiska a integracja europejska*, Difin, Warszawa 2012.

*Odnowiona Strategia Unii Europejskiej dotycząca Trwałego Rozwoju*. Załącznik 10117/06, Bruksela 9 czerwca 2006 rok (9.06).

*Prognoza ludności na lata 2014–2050*, GUS, Warszawa 2014.

*Rocznik Demograficzny*, GUS, Warszawa 2015.

Więckowska B., *Tablice trwania życia w Polsce – ujęcie dynamiczne*, [w:] K. Żukowska (red.), *Nauki ekonomiczno-społeczne i rozwój*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2008.

## ZMIANY DEMOGRAFICZNE W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU – POLSKA NA TLE KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ. ANALIZA KOMPARATYWNA

### Streszczenie

Zrównoważony rozwój stanowi jeden z fundamentów, na których oparto funkcjonowanie Unii Europejskiej. Od ponad 20 lat uznaje się go również za naczelną zasadę rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Jego pomiar umożliwia obszerny zbiór wskaźników. Problematyka demograficzna wpisana jest w koncepcję zrównoważonego rozwoju. Dotyczy ona wymiaru zarówno społecznego, jak też ekonomicznego czy środowiskowego. Zasadniczym celem artykułu jest poddanie rozważaniom problematyki zachodzących zmian demograficznych w kontekście wymiaru społecznego zrównoważonego rozwoju w Polsce, a także w innych krajach Unii Europejskiej (UE). Przyjęty horyzont czasowy prowadzonych analiz wyznaczają lata 2004–2014. Zakres przestrzenny badań to 25 krajów UE w podziale na grupy (UE-10, czyli kraje, które wraz z Polską z dniem 1 maja 2004 r. stały się członkami UE; UE-15 – kraje „starej Unii”). Część teoretyczną artykułu oparto na literaturze przedmiotu, dokumentach z zakresu analizowanej problematyki. W części kwantyfikacyjnej opracowania wykorzystano wskaźniki zrównoważonego rozwoju w największym stopniu odnoszące się do zachodzących zmian demograficznych (problematyki starzenia się społeczeństwa) w wymiarze społecznym zrównoważonego rozwoju.

## DEMOGRAPHIC CHANGES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: POLAND AGAINST THE BACKGROUND OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES: COMPARATIVE ANALYSIS

### Summary

Sustainable development is one of the foundations on which the European Union is based. For more than 20 years, it has also been a primary principle of Poland's social and economic development. It may be measured with the use of a number of indicators. The demographic issues are included in the sustainable development concept. It concerns social aspects as well as economic and environmental ones. The main objective of the paper is to discuss the issues of current demographic changes in the context of sustainable social development in Poland as well as in other EU Member States. The time perspective is set for the period from 2004 to 2014. The analysis covers 25 Member States divided into two groups (EU-10, i.e. Member States that joined the EU on 1 May 2004, including Poland; and EU-15, i.e. the so-called old EU states). The theoretical part of the paper is based on documents and literature on the discussed subject. The comparative part applies sustainable development indicators most effectively reflecting the demographic changes taking place (aging society issues) in the context of sustainable social development.

## ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ – ПОЛЬША НА ФОНЕ ДРУГИХ ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

### Резюме

Равномерное развитие является одной из основ, на которых базируется функционирование Европейского Союза. На протяжении более 20 лет оно считается также основополагающим принципом социально-экономического развития Польши. Его измерение позволяет получить полный набор показателей. Демографическая проблематика вписана в концепцию равномерного устойчивого развития. Это касается как социального, так и экономического и экологического аспектов. Основной целью данной статьи является рассмотрение проблематики происходящих демографических изменений в кон-

тексте социального аспекта устойчивого равномерного развития в Польше и в других странах Европейского Союза (ЕС). Принятые временные рамки проводимого анализа включают в себя 2004–2014 годы. Пространственный объем исследований – это 25 стран ЕС, распределенные по группам (ЕС-10, или страны, которые вместе с Польшей 1 мая 2004 года стали членами-государствами ЕС; ЕС-15 – страны «старой Европы»). Теоретическая часть статьи основана на предметной литературе, документах, связанных с анализируемой проблематикой. В квантификационной части исследования были использованы индикаторы устойчивого развития, в наибольшей степени относящиеся к происходящим демографическим изменениям (проблематики «старения» общества) в социальном измерении устойчивого развития.